

כל מה שצריך לדעת על להיות בן אדם, בפרק אחד

הפרשה שנחשבת לתמצית התורה כולה כמעט ואינה עוסקת בקדושה מופשטת – היא עוסקת בשכר של פועל, במשקולות של סוחר, ובמה אומרים לחירש. וזו בדיוק הנקודה.

ויקרא י"ט, א' – כ', כ"ז · פרשה 30 מתוך 54

מה קורה בפרשה

הפרשה נאמרת בהקל – "דבר אל כל עדת בני ישראל" – מה שלא קורה בהרבה מקומות. הפתיחה גדולה: "קדושים תהיו, כי קדוש אני". ואז, במקום הגדרה של קדושה, מגיעה רשימה.

והרשימה היא כמעט כולה יחסים בין אנשים: לא תגנוב, לא תכחשו, לא תשקרו איש בעמיתו. לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר. לא תקלל חירש, ולפני עיוור לא תיתן מכשול. לא תעמוד על דם רעך. לא תשנא את אחיך בלבבך – הוכח תוכיח את עמיתך.

בתוך הרשימה מופיע הפסוק שרבי עקיבא קרא לו "כלל גדול בתורה" – "ואהבת לרעך כמוך". ומעט אחריו מופיע פסוק שכמעט זהה לו, ומופנה דווקא אל הזר: "ואהבת לו כמוך, כי גרים הייתם בארץ מצרים". הפרשה ממשיכה באיסורי כישוף, בכיבוד זקן, ובאזהרות על עונשים.

ואהבת לרעך כמוך.

ויקרא י"ט, י"ח · רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה

שלוש נקודות

- שכר משולם באותו יום.** "לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר". עיכוב תשלום אינו עניין טכני – התורה מתייחסת אליו כאל גזל של אדם שממתיך לכסף שכבר עבד עבורו.
- אין לנצל את מי שאינו יכול לדעת.** "לא תקלל חירש ולפני עיוור לא תיתן מכשול" – האיסור חל בדיוק במקום שבו אין סיכוי להיתפס. חז"ל הרחיבו זאת לכל עצה מטעה שניתנת למי שאינו יכול לבדוק.
- חובה להתערב.** "לא תעמוד על דם רעך". עמידה מהצד הופכת כאן לעבירה בפני עצמה, ולא לבחירה אישית של מי שלא רצה להסתכן.

האדם · הרשימה שאין בה שום דבר מרשים

עיון

הפרשה שכותרתה "קדושים תהיו" עוסקת כמעט כולה בכסף, בעובדים ובשכנים.

הפתיחה מכינה אותנו למשהו אחר לגמרי. "קדושים תהיו, כי קדוש אני" – נשמע כמו הקדמה לפרק על תפילה, על התבודדות, על התעלות. ואז מגיעה הרשימה: אל תשאירו לקט בשדה, אל תעבדו משכורת, אל תשקרו במשקל, אל תדברו על אנשים.

וזו ההגדרה עצמה. התורה לא מתארת מה זו קדושה ואז נותנת דוגמאות – היא אומרת שזו הקדושה. אין מסלול אחר.

ובכל זאת, זו כל התמונה. אדם יכול לחוות רגעים עמוקים ולהתרומם, ובאותו שבוע לעכב תשלום לפריילנסר שמחכה לכסף. הפרשה הזאת אומרת בפשטות שהתשובה לשאלה "איזה מין אדם אתה" נמצאת שם, ולא באחרים.

מושגים בפרשה

כמוך

המילה האחרונה בפסוק היא שמייצרת את הקושי: איך אפשר לצוות על אהבה בעוצמה של אהבה עצמית?

הוכח תוכיח

הפסוק המלא: "לא תשנא את אחיך בלבבך – הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תישא עליו חטא".

לקט, שכחה ופאה

החקלאי מצווה להשאיר את פאת השדה, את השיבולים שנפלו, ואת העומר שנשכח – ולא לחזור לקחתם.

שבת ל"א ע"א

בגמרא

מה ששנוא עליך – לחברך אל תעשה. זו כל התורה כולה, והשאר פירוש.

הגמרא מספרת על נוכרי שבא אל שמאי וביקש שילמדו אותו את כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחת. שמאי דחה אותו באמת הבניין שבידו. בא אל הלל, וזה גייר אותו ואמר לו משפט אחד: מה ששנוא עליך, לחברך אל תעשה. זו כל התורה כולה – ואידך, זיל גמור.

שימו לב שהלל לא ניסח את זה בחיוב, "ואהבת לרעך כמוך", אלא בשלילה. וזו בחירה מדויקת. אהבה קשה לצוות עליה, וקשה עוד יותר למדוד אותה. "אל תעשה" אפשר לבדוק בכל רגע נתון: האם הייתי רוצה שיעשו לי את זה?

ומה יוצא לנו מזה: יש כאן כלי החלטה שאפשר להפעיל בשלוש שניות, בלי להיות אדם טוב במיוחד. לפני שאתם שולחים מייל חריף, מעכבים תשלום, או מספרים משהו על מישו – שאלו רק אם הייתם רוצים שכן יעשו לכם. זה לא דורש רגש ולא דורש כוונה. ובדיוק בגלל זה הוא עובד גם בימים שאין בהם שום מוטיבציה.

רבי עקיבא · ותלמידיו

סיפור

האיש שאמר 'ואהבת לרעך' הוא כלל גדול, איבד עשרים וארבעה אלף תלמידים שלא נהגו כבוד זה בזה.

רבי עקיבא הוא שקבע ש"ואהבת לרעך כמוך" הוא כלל גדול בתורה. והגמרא מספרת עליו גם דבר אחר: שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו, וכולם מתו בפרק זמן אחד – מפני שלא נהגו כבוד זה בזה.

אין דרך לרכך את הסמיכות הזאת. האדם שניסח את העיקרון המרכזי ביחסי אנוש הוא זה שבית מדרשו נחרב בדיוק בגללו.

מסופר שאחרי כל זה נותרו לו חמישה תלמידים בלבד, והוא התחיל מחדש. מהם, אומרת הגמרא, נמשכה כל התורה שבידינו. הוא לא פרש ולא התייash – הוא רק הבין שאת החלק הזה צריך ללמד קודם.

מבט קדימה

בתוך הרשימה הארוכה מסתתר פסוק אחד שקל לדלג עליו: "והדרת פני זקן". שים לב למי הוא נאמר – לא לזקן, שיתנהג יפה, אלא לכל השאר.

וזה המבנה של כל הפרשה. היא כמעט אף פעם לא פונה למי שנפגע, אלא תמיד למי שיש בידו הכוח: המעסיק, הסוחר, מי שיודע, מי שרואה. קדושה, בקריאה הזאת, אינה משהו שאדם עושה עם עצמו – היא מה שהוא עושה עם היתרון שיש לו על מישו אחר. וכל אחד מאיתנו נמצא בעמדה כזאת כמה פעמים ביום.

לא תעמד על דם רֵעֶךָ.

ויקרא י"ט, ט"ז · עמידה מהצד היא לא ניטרליות. היא עמדה

התוספת

בגובה העיניים · בינך לבין החיים · פסחים ק"ג ע"א

כשהכבוד המקצועי הופך למכשול

לפעמים מה שמעכב אותנו מלעשות שינוי – לקבל עבודה "מתחת לכבוד", להתחיל מלמטה – הוא לא המציאות, אלא האגו המקצועי. הגמרא אומרת על זה משפט חד.

פֶּשֶׁט נְבִלְתָא בְּשׁוּקָא וְשָׁקֶל אֲגָרָא, וְלֹא תִימָא גְבָרָא רַבָּא אֲנָא.

פסחים ק"ג ע"א

לקחת מזה: אם יש צעד שאתם נמנעים ממנו כי הוא "מתחת לכבוד" – עבודה זמנית, קורס מאפס, בקשת עזרה, תפקיד צנוע – עצרו ושאלו: האם מה שעוצר אותי זו המציאות, או האגו? ואם זה האגו, שקלו לעשות את הצעד בכל זאת. הכבוד האמיתי מחכה בצד השני שלו.

בקרוב באתר binathalev.co

בינת הלב הוא אתר לימוד יומיומי – פרשת השבוע, אגדות חז"ל וחוכמה יהודית בשפה של היום. בכל עמוד הקונפליקט האנושי שמאחורי הטקסט, ובסופו דבר אחד מעשי לקחת אל השבוע. עזר לימודי בלבד. הסיפורים מסופרים בלשון חופשית – יש לעיין במקור. פרקי העיון אינם ציטוט מן המקורות; הפסוקים ודברי חז"ל מובאים בשמם.

טעון גניזה